

ตำนานพระธาตุดอยสุเทพ

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เจ้าหญิงจามรีวงศ์ ท จ.

ปีมะเส็ง พ ศ ๒๔๗๒

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

ในงานปลงศพเจ้าหญิงจามรีวงศ์ ท จ. ภรรยาเจ้าแก้วนวรัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ข้าพเจ้าใคร่จะช่วยงานด้วยประการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยฉันท์ที่ได้คุ้นเคยชอบพอกันมามากช้านาน ทั้งในส่วนตัวเจ้านครเชียงใหม่และส่วนตัวเจ้าหญิงจามรีวงศ์ผู้มรณะ และคุ้นเคยชอบพอกันทั้งส่วนตัวข้าพเจ้าตลอดจนครอบครัวของข้าพเจ้าด้วย เจ้าหญิงจามรีวงศ์ผู้มรณะนี้แม้ใครได้คุ้นเคยแล้ว ก็ต้องชอบพอและสรรเสริญอัธยาศัยว่าสมควรเปนเจ้านายผู้ใหญ่ในวงศ์ณะเชียงใหม่ เมื่อถึงอนิจกรรมมีแต่ผู้อาลัยเสียดายทั้งในมณฑลพายัพและในกรุงเทพ ฯ ข้าพเจ้าได้รับกับเจ้านครเชียงใหม่ว่าจะพิมพ์หนังสือสำหรับแจกในงานศพเจ้าหญิงจามรีวงศ์เปนของข้าพเจ้าช่วย ด้วยเห็นว่าของทำบุญอย่างอื่นก็จะมีเพียงพออยู่แล้ว ส่วนเรื่องหนังสือซึ่งจะพิมพ์นั้น เลือกดูเห็นว่าถ้าพิมพ์เรื่องตำนานพระธาตุดอยสุเทพจะเหมาะดี ด้วยหนังสือนี้จะแจกที่เมืองนครเชียงใหม่เปนพื้น พระธาตุดอยสุเทพเปนที่นับถือของชาวเชียงใหม่ ผู้ที่ได้รับหนังสือแจกไปคงจะพอใจอ่าน

หนังสือตำนานพระธาตุดอยสุเทพนี้ได้ฉะบับมาแต่เมืองนครเชียงใหม่นานแล้ว พิเคราะห์ดูเห็นว่าเปนหนังสือซึ่งบัณฑิตชาวนครเชียงใหม่แต่งขึ้นไว้แต่โบราณ เรื่องที่กล่าวเปนแก่นสารในพงศาวดารก็มีอยู่บ้าง ข้าพเจ้าหวังใจว่าท่านทั้งหลายที่ได้รับหนังสือนี้ไปจะพอใจอ่านทั่วกัน.

(ลายมือชื่อ) ดำรงราชานุภาพ

นายกราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๒

สารบาน

ตำนานพระธาตุดอยสุเทพ

ปุรชินธาตุโย โชเตติ วนฺทิตฺวา สิรสา นาถํ ธมฺมํ สงฺฆญฺจ สาธุกํ วาสุเทวมหาธาตุํ นิทานํ กเถสฺสามหํ ฯ

ข้าไหว้แล้วด้วยดีด้วยสามารถกายวาจาจิตต์ ยังพระพุทธเจ้าตนเปนที่เพิงแก่สัตวโลกทั้งมวญ แลนวโลกุตตรธรรมเจ้า ๙ ประการ สิบทั้งปริยัติธรรม แลพระสังฆเจ้า ๒ ประการ คืออริยสงฆ์ แลสมมุติสงฆ์ ด้วยหัวแห่งข้าแล้ว จักกล่าวยังนิทานตำนานพระมหาชินธาตุพสุเทวเจ้าในกาลบัดนี้แล

พระพุทธเจ้าแห่งเราสร้างโพธิสมภารนานประมาณ ๒๐ อสงไขยปลายแสนมหากัป คือว่าปราถนาเอายังสัพพัญญูภาวด้วยจิตต์ใจสิ่งเดียว บ่ออกปากได้ ๗ อสงไขย ปราถนาด้วยปากด้วยใจเท่าพยากรณ์ได้ ๙ อสงไขย แต่อันได้พยากรณ์มาได้ ๔ อสงไขยปลายแสนมหากัป ได้พำเพ็งบารมีธรรม ๑๐ ประการมีทานบารมีเปนต้น อุปบารมี ๑๐ ทัศมีทานอุปบารมีเปนต้น ปรมัตถบารมี ๑๐ ทัศมีทานปรมัตถบารมีเปนต้น แลบริจาค ๕ ประการ มีธนบริจาค สละวัตถุเข้าของภายนอกตน อันอื่นกว่าลูกแลเมีย เปนทาน ภริยาบริจาคห้อเมียรักเปนทาน องคบริจาคห้อสรีระวัยวะมีตาเปนต้นเปนทาน ชีวิตบริจาคสละชีวิตินทรีย์แห่งตนเปนทาน แลจริยา ๓ ประการ คือ โลกัตถจริยา ญาตัตถจริยา พุทธจริยา แล้วจิ่งได้ตรัสสัพพัญญูภาวเปน

พระตนประเสริฐ ล้ำเลิศกว่าพรหมแลเทวดามนุษย์ ครุธนาคกุมภัณฑ์คนธัพ ยักษ์สัตว์ ตีรัจฉานทังหลาย แทบที่ใกล้เค้าไม้ป่าแบ้งในวันวิสาขะเพ็ง เทศนาธรรมจักร์ ในป่าอิสิปตนในวันเดือน ๘ เพ็งแล ยังมีในกาลคาบหนึ่ง พระพุทธเจ้าจรเดินเทศลำดับด้วยชนบทมายังอยู่เหนือจอมดอยอุจฉุบัพพตที่นี้ ไพเอาเข้าบิณฑบาตแห่งย่าแสะแม่ลูกแล้ว ฯ

พระพุทธเจ้าพอกคืนมาฉันเข้าเหนือจอมดอยอุจฉุบัพพตที่นี้เล่าแล ที่นั้นย่าแสะแม่ลูกได้หื้อเข้าบิณฑบาตเปนทาน ก็มีใจยินดีในพระพุทธเจ้ามากนัก ก็มาตามไหว้พระพุทธเจ้าเหนือจอมดอยที่นี้ ผู้ลูกก็บวชในสำนักพระพุทธเจ้าเรียนเอากรรมฐานแต่สำนักพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสอนพระพุทธเจ้าพอได้บัญจภิญญาเปนเตปิฏกธรแล เมื่อภายลุนคิดจักรักษาสิกขาบทพระพุทธเจ้าปฏิบัติยิ่งยาก จิ่งปงภิกขุภาวไว้เท่าบวชเปนฤษีอยู่ ปรากฏได้ชื่อว่าสุเทวรสีหันแลด้วยมีแท้ เมื่อพระพุทธเจ้าแลมาสู่ดอยอุจฉุบัพพตที่นี้ มีอรหันตาเจ้าทังหลายมาเปนบริวาร ๕๐๐ ตน มหาสารีปุตตเถรเจ้าเปนประธานแล พระพุทธเจ้าจิ่งเอาพระหัตถ์ก้ำขวาลูบอุตตมงค์แห่งตนได้เกสาธาตุเส้น ๑ พระพุทธเจ้าก็หื้อเกสาธาตุเส้นนั้น หื้อแก่ย่าแสะแม่ลูกมีใจยินดีมากนัก จิ่งไหว้พระพุทธเจ้าว่าข้าจักไว้เกสาธาตุพระพุทธเจ้าเส้นนี้ในฐานที่ใดดีอันซา พระพุทธเจ้าจิ่งกล่าวว่าเชื้อแม่ลูกจุงจุเกสาธาตุพระตถาคตเส้นนี้ไว้ในดอยที่นี้เทือะ ดอยลูกนี้ประเสริฐนักแล เมื่อพระตถาคตปรินิพพานไพแล้วนั้น ยังจักมีลูกศิษย์พระตถาคตชื่อว่าสุมนภิกขุพร้อมกับด้วยพระยาตนหนึ่ง จักเอาธาตุออกออแห่งพระตถาคตมาจุไว้ในดอยที่นี้บีนซะแล ยามนั้นพระยาอินทร์ก็มาตามอุปัฏฐากพระ

พุทธเจ้า พระยาอินทรจึ่งรับเอาพระเกสาธาตุเส้นนั้นแต่มือย่าแสะแล้ว จึ่งแปงอุมงค์ในดอยที่นี้ แต่ยอดดอยลงเถิงอุมงค์ได้ ๑๘ ศอกเปน ๔ วา อก แล้วพระยาอินทรก็เนรมิตรรูปเต่าคำตัว ๑ ยาว ๖ ศอกกว้าง ๓ ศอกแล้ว จึ่งจักเนรมิตรโกษแก้วโกษคำโกษเงินชั้นนอก ใส่เกสาธาตุพระพุทธเจ้า เส้นนั้นตั้งเหนือหลังเต่าตัวนั้นแล้ว จึ่งเอาแก้วคอกแก้วมหานิลแก้วมรกฎ แก้ววิฑูรย์ลูกใหญ่หนุนตีนเต่าทั้ง ๔ แล้ว จึ่งเนรมิตรเครื่องสักการบูชา มากนักตั้งไว้ในอุมงค์ที่นั้น บูชาธาตุพระพุทธเจ้าในที่นั้น แม้ย่าแสะ แม่ลูกก็แต่งเครื่องสักการบูชาธาตุพระพุทธเจ้าไว้ในอุมงค์ที่นั้นมากนักแล้ว พระยาอินทร์จึ่งหื้อเทวบุตร ๔ ตน มีวัตตภัตตเทวบุตรเปนประธาน ย่อม เปนอริยซู่ตนแลมีบริวาร ๕๐๐ ซู่ตน อยู่อุปัฏฐากรักษาพระเกสาธาตุพระ พุทธเจ้าในดอยอุจฉุบัพพตมาตราบเท่าเถิงกาลบัดนี้แล

เกสาธาตุรูปนนิทสฺสนปฐโม ปริจเฉโท บริจเฉทอันเปนประถม อัน สำแดงยังเกสาธาตุรูปนาในพาสุเทวบัพพตครั้งก่อนแล้วเท่านี้ก่อนแล ฯ

ที่นี้จักกล่าวอุปบัตติอันพระมหาธาตุเจ้าจักสถิตย์ตั้งอยู่ในพาสุเทว บัพพตที่นี้แต่นั้นมาดังนี้แล เมื่อพระพุทธเจ้าเรานิพพานแล้วได้ ๑๘๗๕ วัสสาปีล้วงเม็ดศกได้ ๖๙๓ ตัว ยังมีมหาเถรเจ้าตน ๑ ชื่อมติมาได้ เอาสาสนาแต่ลังกามาตั้งเมืองพันเปนลูกเมืองเมง สาสนาพระพุทธเจ้า มารุ่งเรืองในเมืองพันที่นั้นมากนัก ท้าวพระยาเสนาอามาตย์ชาวเมือง ทั้งหลายก็ยินดีด้วยสีลาทิคุณมหาเถรเจ้าตนชื่อมติมามากนัก จึ่งพร้อม กันอุสสาภิเศกมหาเถรเจ้าหื้อเปนสวามีขนชื่อว่าอุทุมพรบุปผมหาสวามีแล

สวามีแล ข่าวสารสีลาทิคุณแลพหุสัจจคุณแห่งอุทุมพรบุปผมหาสวามี ก็ทราบไพทั่วทิสานุทิสบ้านน้อยเมืองใหญ่ซู่แห่งหั้นแล ในกาลนั้นยังมีเจ้าภิกขุ ๒ ตน เปนลูกเจ้าเมืองสุโขไทย ตน ๑ ชื่ออโนมทสี ตน ๑ ชื่อสุมนะ ไพสูดเรียนในเมืองอายุทธิยาบอรมวรแล้ว ก็มาอยู่ในสำนักมหาสังฆราชาบั้พพตในเมืองสุโขไทยที่นั้นหั้นแล เจ้าภิกขุ ๒ ตนนั้น ได้ยินข่าวสารสีลาทิคุณแห่งอุทุมพรบุปผมหาสวามีเจ้าอันอยู่ในเมืองสุโขทัย อันมาแต่สำนักพ่อค้าทั้งหลาย จิ่งจะเดิรไพสู่เมืองพันก็ประจุภิกขุสาวกจักขอบวชเปนภิกขุใหม่ในสำนักอุทุมพรบุปผมหาสวามีเจ้า อยู่พ่ำเพิ่งปริยัติปฏิบัติสาสนาในสำนักมหาสวามีเจ้าพอ ๕ วัสสาแล้ว ก็สั่งอำลาไหว้พระมหาสวามีเจ้ามาสู่เมืองสุโขไทยแห่งตน พอ ๑๐ วัสสาจิ่งเอาอุปสัมปทาเปกขา ๘ ตน เมื่อบวชในสำนักอุทุมพรบุปผมหาสวามีเจ้าก็หือนิสสัยทายังกรรมสัมมุติแต่เถรเจ้าทั้ง ๒ แล้ว กล่าวว่าดูกรอาวุโสเจ้าทั้งหลายสาสนาพระพุทธเจ้าตั้งอยู่ในเมืองเมงที่นี้ บ่นานจักไพตั้งอยู่แลรุ่งเรืองในเมืองไทยพ้นตราบ ๕๐๐๐ วัสสาซะแล เจ้าทั้งหลายจุ่งรีบเอาสาสนาเมือสู่เมืองไทยเทือะว่าอันแล้ว ก็ส่งเถรเจ้าทั้ง ๒ เปนประธานมาสู่เมืองไทยแล ส่วนอุทุมพรบุปผมหาสวามีเจ้าใส่ใจว่าจักสพายบาตรมหาอโนมทสีพอได้สพายบาตร มหาสุมนเจ้ามาส่งด้วยใส่ใจว่าส่งสาสนาแก่เถรเจ้าทั้ง ๒ เอามาตั้งเมืองไทยวันนั้นแล มหาอโนมทสีเจ้ามาอยู่เมืองสัชชนาไลย มหาสุมนะมาอยู่เมืองสุโขไทย เถรเจ้าทั้ง ๒ พร้อมเพียงกันกระทำวินัยกรรมเปนต้นว่าอุปสมบทแลสีมาสมมุติในเมืองทั้ง ๒ บ่ขาดสายวันนั้นแล

สาสนคุมนนิทฺเทโส ทุติโย ปริจฺเฉโท ปริจเฉทอันถ้วน ๒ อันสำแดงยังกิริยาอันมาแห่งสาสนาแห่งพระพุทธเจ้าก็แล้วเท่านีแล ฯ

ในกาลคาบ ๑ มหาสุมนเจ้านอนในราตรีกลางคืนวัน ๑ ยามจักใกล้รุ่งเทวดามาบอกว่า ข้าแห่งเจ้ากูจงฟังเทือะ ธาตุแห่งพระพุทธเจ้าแห่งเราอันพระยาศิริธรรมโศกราชเอามาจุไว้ในเจดีย์ในเมืองปางจานั้น บัดนี้เจดีย์อันนั้นพังเสียแล้ว เท่ายังกอดอกเขมอัน ๑ มีสัณฐานดังรูปม้านั่งภายบนแห่งธาตุพระพุทธเจ้าหั้นแล ธาตุพระพุทธเจ้าองค์นั้นจักเมือประดิษฐานตั้งอยู่เมืองเชียงใหม่ เปนที่สักการบูชาแก่คนแลเทวดาทั้งหลาย รุ่งเรืองในเมืองเชียงใหม่มากนักบินซะแล เจ้ากูจุงไพขุดเอาธาตุพระพุทธเจ้าองค์นั้นไพจำเริญไว้ในเชียงใหม่เทือะ เทวดาบอกแก่มหาสุมนเจ้าด้วยประการดังนี้ มหาสุมนเจ้าสดุ้งตื่นขึ้นความผันยินดีมากนัก วันลุนนั้นพระมหาสุมนเจ้าก็หือบอกแก่พระยาศิริธรรมโศกราชคนกินเมืองสุโขไทยว่า เราจักไพสู่เมืองสัชชนาไลยก่อนแล ว่าอั้นแล้วก็มาสู่เมืองสัชชนาไลยแล้ว มหาสุมนเจ้าก็บอกกล่าวข่าวสารสารีริกะธาตุพระพุทธเจ้าด้วยดังเทวดาหากมาบอกแก่ตน แก่พระยาลือไทยอันกินเมืองสัชชนาไลยซูประการ เพื่อจักขุดเอาธาตุพระพุทธเจ้าออกแล พระยาสัชชนาไลยได้ยินมีความยินดีปีติปาโมชมากนัก ก็หือกำลาบอันจักหือแล้วหัตถกรรมแก่มหาสุมนเจ้า มหาสุมนเจ้าก็เอาคนทั้งหลายฝูงนั้นเข้าไพสู่ปางจาแล้ว ก็หือแปงร้านอัน ๑ สูงแล้ว กระทำสักการบูชาด้วยเข้าตอกดอกไม้คันธของหอมบูชาพระพุทธเจ้าแล้ว เมือกลางคืนมหาสุมนขึ้นสู่ร้านอันนั้นแล้ว ก็ราธนาธาตุพระพุทธเจ้าหือกระทำ

ปาฏิหาริย์ มหาสุมนเจ้าจิ่งหันกอดอกเขมอันเปนดังรูปม้านั่ง ก็หันธาตุพระพุทธเจ้ากระทำปาฏิหาริย์เปนดังรูปลูกพูนั้นออกมามากนัก มหาสุมนก็รีบหื้อเอาช่อธุงไพหมายที่นั้นไว้ ธาตุพระพุทธเจ้าก็ซ้ำกระทำปาฏิหาริย์มากนักตราบต่อเท่าคืนรุ่งหั้นแล วันลุนนั้นพระมหาสุมนเจ้าก็หื้อคนทั้งหลายฝูงอันจักหื้อแล้วหัตถกรรมนั้นส์มาทานเอาศีล ๕ ศีล ๘ ซู่คนแล้ว ก็ขุดในที่นั้นจวบก้อนดินและอิฐแล้วจวบก้อนหิน ขุดลงแถม ๔๔ ศอกจวบโกษ มหาสุมนก็หื้อเอาออกมาไขดู จิ่งได้โกษทองแล้วได้โกษเงินแล้วได้โกษคำแล้วได้โกษแก้วปวาลเท่าหน่วยหมากกอ คนทั้งหลายก็สังกาว่าอันนี้จักว่าธาตุพระพุทธเจ้ารู้ว่าบ่ใช่แท้อันซา รู้ว่าใช่ธาตุพระพุทธเจ้าเทื่อะว่าอั้นเหตุว่าหาที่ไขบ่ได้ เมื่อนั้นมหาสุมนเจ้าจิ่งว่าอันนี้บ่ใช่ธาตุพระพุทธเจ้าเปนแก้วดาย มาเราจักกระทำสักการบูชาพระพุทธเจ้าเทื่อะว่าอั้นแล้ว มหาสุมนก็หื้อสักการบูชา ด้วยเครื่องคันธของหอมเข้าตอกดอกไม้แล้ว จิ่งอธิษฐานจิ่งหันที่ไขมหาสุมนเจ้าไขโกษแก้วปวาลอันมีประมาณเท่าหมากกอนั้น จิ่งหันธาตุองค์ ๑ เท่าถั่วถิมอันรุ่งเรืองงามมีวัณณดังคำ แล้วมหาสุมนเจ้าก็สรงธาตุพระพุทธเจ้าด้วยสุคนโธทกแลบูชาสักการมากกัก เมื่อดังอั้นธาตุพระพุทธเจ้าก็กระทำปาฏิหาริห์ปรากฏเปน ๒ องค์ ๓ องค์ตราบเถิง ๘ องค์ฟูอยู่เหนือน้ำแล้วผัดไปมาเหนือผิวน้ำ เปนอัจฉริยมากนัก มหาสุมนเจ้ายินดีปีติทราบอาบไปทั่วตนทั้งมวญ เปนดังได้หันพระพุทธเจ้าเมื่อยังธรมานนั้น ที่นั้นมหาสุมนเจ้าจิ่งจักบอกข่าวสารว่าได้ธาตุพระพุทธเจ้าองค์ ๑ ประเสริฐล้ำเลิศงามยิ่งนักแก่พระยาสัชชนาไลย พระ

ยาได้ยินก็เร่งซ้ำชื่นชมยินดี จึ่งห้อคนทั้งหลายแปงสุวัณณปราสาทหลัง ๑ แล้วก็ห้อราธนาธาตุพระพุทธเจ้าแลมหาสุมนเจ้ามา ยามเมื่อคนใช้ไพฮอดนั้น มหาสุมนเจ้ายังผงบูชาสักการธาตุพระพุทธเจ้าบ่แล้ว ธาตุพระพุทธเจ้าก็เร่งซ้ำกระทำปาฏิหาริย์มากนักห้อคนทั้งหลายหันวันนั้นแล พระยาสัชชนาไลยได้ไหว้นบเคารพยำสักการบูชา เหตุได้หันธาตุพระพุทธเจ้าอันเปนอัจฉริยมากนัก จึ่งใช้คนไพบอกแก่พระยาสุโขไทยตนชื่อศิริธรรมราช พระยาก็ยินดีคนึงใจว่าดีดีธาตุพระพุทธเจ้าแลกระทำปาฏิหาริห์ห้อปรากฏแก่กูแล เปนดังว่านี้แท้กูก็จักสำแดงเจดีย์คำหลัง ๑ ในเมืองกูที่นี้แล้วฐูปนาธาตุพระพุทธเจ้าองค์นี้ไว้ไหว้นบเคารพยำอุปัฏฐากเที่ยงนักแล พระยาธรรมราชสุโขไทยรำเพิ่งดังนี้แล้ว ก็ราธนาธาตุพระพุทธเจ้าแลมหาสุมนเจ้ามาสู่เมืองสุโขไทยแล้วก็บูชาสักการมากนัก แล้วก็สรงธาตุพระพุทธเจ้า ๆ ก็บ่กระทำปาฏิหาริย์แก่พระยาสักอัน เหตุว่าเมืองสุโขไทยบ่เปนที่ฐูปนาธาตุพระพุทธเจ้าองค์ประเสริฐแล ที่นั้นพระยาธรรมราชบ่หันธาตุพระพุทธเจ้ากระทำปาฏิหาริย์เปนดังคนใช้ว่านั้น พระยาลวดบ่บังเกิดใสในธาตุพระพุทธเจ้า จึ่งไหว้มหาสุมนเจ้าว่า ธาตุพระพุทธเจ้าองค์นี้จุงไว้แก่เจ้ากูคอยอุปัฏฐากเที่ยงนักเทิอะว่าอั้น แล้วก็ไว้ธาตุพระพุทธเจ้าแก่มหาสุมนเจ้าห้อได้อุปัฏฐากหั้นแล มหาสุมนเจ้าอุปัฏฐากรักษาไว้ไหว้นบเคารพยำสักการบูชาธาตุพระพุทธเจ้าด้วยอันเคารพมากนัก มหาสุมนเจ้าก็อยู่กระทำปฏิบัติปริยัติสาสนาในเมืองสุโขไทย แลเมืองสัชชนาไลยทั้งสองเสียงกาลอันนานนั้นแล

อิติ มตฺถลุงฺคํ ปฏิลาภนิทฺเทโส ตติโย ปริจฺเฉโท บริจเฉท อันลำแดงการอันสุมนเจ้าได้ยังมัตถลุงคสรีรธาตุพระพุทธเจ้า เปนบริจเฉทถ้วน ๓ ก็แล้วด้วยประการดังนี้แล ฯ

ยังมีพระยาตน ๑ ชื่อว่าท้าวกือนา ได้เสวยราชสมบัติในชุมพูนทบุรีศรีมหานครเมืองพิงเชียงใหม่ ได้ยินปวัติข่าวสารสุปฏิบันนตาทิคุณแห่งอุทุมพรบุปผมหาสวามีเจ้าอยู่เมืองพัน จึงใช้ราชทูตไปราธนามหาสวามีเจ้ามหาสวามีเจ้าบ่มา เจ้าใช้หื้อเถรเจ้าทั้งหลายอันเปนลูกศิษย์มา ๑๐ ตน มีอานนทเถรเจ้าเปนแก่มา ท้าวกือนาก็หื้อเถรเจ้าทั้งหลายอันอยู่วัดโลกลวยหัวเวียงแล ท้าวกือนาจึงอาราธนาเถรเจ้าทั้งหลายกระทำวินัยกรรมเปนต้นว่าอุปสัมปทกรรม เถรเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า ดูกระมหาราช อุทุมพรบุปผมหาสวามีเจ้า เท่าใช้หื้อตูข้าทั้งหลายมาจำเริญบุญแก่มหาราชสิ่งเดียว บ่หื้อตูทั้งหลายมากระทำวินัยกรรมดีหลีแล ด้วยมีแท้ยังมีมหาเถรเจ้าตน ๑ ชื่อว่าสุมนะก็หากเปนลูกศิษย์อุทุมพรบุปผมหาสวามีเจ้าแห่งตูข้าทั้งหลายแล มหาสวามีเจ้าสพายบาตรมาส่งหื้อนำสาสนามาตั้งในเมืองไทยบัดนี้ มหาเถรเจ้าตนนั้นก็กระทำปริยัติปฏิบัติในเมืองสุโขไทยโพ้นแล ผิมหาราชไธราธนามหาสุมนเจ้าตนนั้นมาดังอั้น ตูทั้งหลายจึงจะกระทำวินัยกรรมพร้อมกับด้วยมหาสุมนเจ้าตนนั้นซะแล ทีนั้นท้าวกือนาจึงใช้หมื่นเงินกองกับผ้าขาว ๓ คนไพราธนามหาสุมนเจ้ายังเมืองสุโขไทยหั้นแล มหาสุมนเจ้าจึงไว้ลูกศิษย์ตน ๑ ชื่ออานนทเถรหื้ออยู่แทนป่าแก้ว แล้วก็เอาสามเณรอันเปนหลานแห่งตนชื่อกุมารกัสสปะ อายุค่อมพอซาวปีนั้นมาจิ่ม

แล ท้าวกือนารู้ข่าวมหาสุมนเจ้ามามีใจยินดีมากนัก ส่วนตนท้าวกือนาก็ยกเอารี้พลไพร่รับเอามหาสุมนเจ้าเรืองกับแสนเข้าเชียงเลยชื่อว่าแสนเช้าห่อ แล้วก็นำมหาเถรเจ้าอันอายุค่อมพอ ๖[illegible] ปี นำมาอยู่วัดพระยืนวันออกเวียงละพูนในปีกัดเล้า ศกได้ ๗[illegible] ตัววันนั้นแล ท้าวกือนา ราธนา มหาสุมนเจ้า หือ กระทำ วินัยกรรม เปนต้น ว่า อุป สัมปทา แลสีมาสมมุต มหาสุมนเจ้าจิ่งบวชกุมารกัสสปะในนทีสีมาแม่รมิงถัดวัดจันทสาโน กับด้วยมหาเถรเจ้าทั้งหลาย [illegible]๐ ตน อันอุทุมพรบุปผมหาสวามีเจ้าหือมานั้นแล ท้าวกือนายินดีใส่ในสุปฏิปันนตาทิคุณแห่งพระมหาสุมนะเจ้า จิ่งอุสสาภิเศกหือเปนมหาสวามีเจ้าชื่น ชื่อว่าสุมนบุปผรตนมหาสวามีวันนั้นแล ยังมีในวันหนึ่งมหาสุมนสวามีเจ้า เอาธาตุพระพุทธเจ้าองค์ประเสริฐนั้นออกมาสำแดงหือท้าวกือนาได้ไหว้ ก็บอกปวัตติทั้งมวญแรกแต่อันเทวดามาบอกแก่ตนหือท้าวกือนามารู้ซู่อัน ท้าวกือนายินดีมากนักจิ่งหือสรงด้วยคันโธทกต่าง ๆ ในสัฏฐีคำ เมื่อนั้นธาตุพระพุทธเจ้าก็กระทำปาฏิหาริย์ ๒ องค์ ๓ องค์ เถิงหนึ่งก็มีวัณณดังนาคก็ฟูอยู่เหนือน้ำปทักษิณไพเหนือผิวน้ำ ในวันนั้นฝนก็ตกเปนขณิกวัสสมากนัก ท้าวกือนาทั้งเสนาอามาตย์ราชบริษัททั้งมวญหันอัจฉริยปาฏิหาริย์อันนั้นมีใจชมชื่นยินดี ก็หือสาธุการเปนไปมากนักวันนั้นแล มหาสุมนเจ้าอยู่วัดพระยืนละพูน ๒ วัสสาแล้ว เถิงปีกดเส็ดศกได้ ๗๓๒ ตัว จะใกล้เสียงปี ท้าวกือนาปงราชอาชญาแก่ท้าวพระยาเสนาอามาตย์ทั้งหลาย หือเบิกสวนอุยยานเปนป่าไม้คะยอมเปนวัด เบิกชื่อว่าบุปผารามสวนดอกไม้หลวงแล้วบอระมวร จิ่งหือไปราธนามหาสุมนเจ้ามาเปนอารามาธิบดี ใน

ปีล่วงไก๊ ศกได้ ๗๓๓ ตัววันนั้นแล ถัดนั้นท้าวกือนาแลมหาสุมนเจ้า พร้อมกันก่อมหาเจดีย์ในวัดสวนดอกไม้หลวง สะเพาะเพื่อจะฐปนา ธาตุพระพุทธองค์วิเศษก็ในปีล่วงไก๊นั้น เถิงวันอันจักฐปนานั้นท้าวกือนาแลมหาสุมนเจ้าจึ่งราธนาธาตุพระพุทธเจ้ามาใส่สะโถนคำ แล้วก็สรงด้วยสุคันโธทกภิเศกอเนกหลายประการต่าง ๆ แลบูชาด้วยสักการวิเศษมากนัก ธาตุพระพุทธเจ้าก็กระทำปาฏิหาริย์ หื้อปรากฏแก่ท้าวกือนาแลมหาสุมนแลคนทั้งหลายเปน ๒ องค์ ๓ องค์ เปนหลายองค์ฟูอยู่เหนือน้ำเต็มสะโถนคำ ผ้องมีวัณณดังคำแล ผ้องมีวัณณดังนาค ผ้องมีวัณณดังมุกด์ ผ้องมีวัณณเปนดังแก้ว ประทักษิณเหนือน้ำยามนั้น อากาศกลางหาวทั้งมวญเปนอันมืดมนอนธการมากนัก ท้าวกือนาแลเสนาอามาตย์ประชาราษฎร์สมณพราหมณาจารย์ทั้งหลายหันเปนอัจฉริยมากนัก ก็มีใจอภิรมย์ชมชื่นยินดีปีติปาโมชมากนัก เขาก็ประนมมือขึ้นตั้งขะหม่อมน้อมนบเคารพสาธุการเปนไพมากนักแล เมื่อมหาสุมนเจ้านำเอาธาตุพระพุทธเจ้าออกจากน้ำอันมีในสะโถนคำ จึ่งหันธาตุพระพุทธเจ้า ๒ องค์ ๆ [illegible] ยังแวนน้อยกว่าปกติ องค์ ๑ ยังแวนเปนปกติ มีวัณณสัณฐานอันงามเสมอดังกัน ตามนัยหนึ่งว่าท้าวกือนาแลมหาสุมนเจ้าพร้อมกันอธิษฐานขอหื้อธาตุพระพุทธเจ้าเปน ๒ องค์ ธาตุพระพุทธเจ้าจึ่งสถานด้วยอานุภาวสัจจอธิษฐานแห่งท้าวกือนา แลมหาสุมนเจ้าจึ่งอาราธนาธาตุพระพุทธเจ้าองค์ปกติทรงแก้วปพาลลูกนั้น แล้วใส่โกษคำ โกษเงินโกษทองโกษดิน ปูกด้วยลำดับ ด้วยนิยมดังนี้เมื่อได้นั้นแล้ว ก็บั้นไว้ในมหาเจดีย์ในวัดสวนดอกไม้หลวง ไว้เปนที่สักการบูชาแก่คนแลเทวดาทั้งหลายมาตราบเถิงกาลบัดนี้แล

ปุปฺผาราชมหาธาตุธปนนิทฺเทโส จตฺตาโร ปริจฺเฉโท บริจเฉท อันถ้วน ๔ อัน สำแดง ยังการ อัน ฐูปนา สารีริกธาตุ พระพุทธเจ้า ประเสริฐ ในวัดสวนดอกไม้หลวงก็แล้วเท่านี้ก่อนแล ฯ

ปีลวงไก๊ศกได้ ๗๓๓ ตัว ท้าวกือนา แลมหาสุมนเจ้าจักใคร่จุ พระชินสารีริกธาตุอันถ้วน ๒ ไว้ ในเสฏฐฐานดังอั้น จิ่งพร้อมกันว่าเมือ เสฏฐฐาน ผิจักควรฐูปนาสารีริกธาตุพระพุทธเจ้าองค์วิเศษแลไพปรากฏ แก่เราทังหลายฉันนี้ เราทังหลายจักอธิษฐานเสี่ยงช้างมงคลไพไว นักแก่เทวดาซะแลว่าอั้น แล้วท้าวกือนาก็หื้อห้างช้างมงคลตัวประเสริฐ ด้วยเครื่องคำทังมวญควรแก่ราชวาหนะซู่เหยืองแล้ว ก็หื้อใส่สัปคับพวง คำแล้ว จิ่งราธนาวรชินสารีริกธาตุพระพุทธเจ้าองค์วิเศษอั้น หื้อ สถิตย์อยู่ในโกษแก้วอันประจิตรด้วยคำงามนักขึ้นทรงพวงคำที่นั้น แล้ว ก็หื้อกั้นด้วยเสตสัตรพัดคาวจามรภายบนแล้ว ก็หื้อตีตุริยดนตรีมีหลาย ประการต่าง ๆ แล้วก็ผายเข้าตอกดอกไม้อันมีวัณณคันธอเนกมาก นักวันนั้น แล้วท้าวกือนาแลมหาสุมนเจ้าจิ่งอธิษฐานวานเทวดาว่า ฉันนี้ ดูกรเทวดาเจ้าทังหลายจุงเปนมเหสักขสัมมาทิฏฐิภูมิที่ใดแล เปน อุตตมฐานเปนที่ตั้งฐูปนาพระวรชินสารีริกธาตุอันวิเศษนี้ไว้ เปนที่ ไหว้นบเคารพบูชาสักการเสี้ยงจิรกาลนานตราบ ๕๐๐๐ พระวัสสาดังอั้น เทวดาทังหลายจุงนำเอาช้างมงคลตัวนี้ไพในที่นั้นเทือะว่าอั้นแล้ว ก็ปล่อย ช้างมงคลตัวนั้นไพแล ส่วนท้าวกือนาแลมหาสุมนเจ้าก็หื้อตีตุริยดนตรี แล้ว และมาตามหลังช้างด้วยยศบริวารสมบัติอันมากนักวันนั้นแล ช้าง

มงคลตัวนั้นก็แสนร้องสะเทือน ๓ ที่แล้ว ก็ออกมาด้วยประตูหัวเวียง แล้วอ่วยหน้าฌเพาะฮอกดอยพาสุเทพแล เมื่อช้างมงคลตัวนั้นมาฮอดตีน ดอยยั้งอยู่จอมดอยถ่าวที่ ๓ อันหนึ่งช้างก็มาหนุนเสียหั้น ท้าวกือนาแลมหาสุมนเจ้าก็ราธนาธาตุเจ้าช้างก็ขึ้นไพแถมเล่าแล ภายลุนแปลว่า ดอยหมากขนุนตราบเถิงกาลบัดนี้แล ช้างมงคลตัวนั้นขึ้นไพเถิงยอดดอย ที่ ๓ นั้น ท้าวกือนาแลมหาสุมนเจ้าหันสนามที่นั้นราบเพียงงาม มักใคร่ ฐปนาธาตุพระพุทธเจ้าในที่นั้น จิ่งจากันว่าสนามที่นี้ราบเพียงงามนอ ขอพระพุทธเจ้าตั้งที่นี้เทือะควรชะแลว่าอั้น แล้วจิ่งขอเชิญธาตุพระพุทธเจ้า ช้างมงคลก็บ่ยั้งที่นั้นยังขึ้นไพเล่าที่นั้น คนทั้งหลายเรียกว่าสนามยอด ดอยงาม ภายลุนแปลว่าสามยอดมาตราบเท่าเถิงกาลบัดนี้แล ช้าง มงคลตัวนั้นไต่ราวดอยขึ้นไพด้วยลำดับ ขึ้นไพสู่ยอดดอยพสุเทวบ๊พพตที่ นี้แล้ว ก็แสนสะเทือน ๓ ที่แล้วปทักษิณเวียนวัดผัดไพมา ๓ รอบแล้ว จิ่งคุกหัวเข่าทั้ง ๔ อยู่เหนือยอดดอยที่นั้นวันนั้นแล ในขณะนั้นท้าวกือ นาวมีใจยินดีก็หื้อตีดุริยดนตรีบูชาแลหื้อคนทั้งหลายกระทำสาธุการเปนโกลา หลมีนันมากนัก แล้วท้าวกือนาแลมหาสุมนเจ้าจิ่งราธนาธาตุพระพุทธเจ้า ลงจากหลังช้าง และมาตว่าอันธาตุพระพุทธเจ้าลงจากหลังช้างมงคลตัวนั้น ช้างมงคลตัวนั้นก็จุติในยอดดอยที่นั้นวันนั้นแล ท้าวกือนาแลมหาสุมนเจ้า ก็หื้อขุดลงลึก ๓ ศอกแล้วเอาแท่งหินใหญ่ ๗ ก้อน มากระทำหื้อเปนหีด หินอันใหญ่ลงใส่ในขุมที่นั้น แล้วจิ่งราธนาธาตุพระพุทธเจ้าเอาโกษธาตุ ตั้งในหีดหินอันนั้นแล้ว หื้อถมด้วยหินมากนักแล้วตราบอันเต็มแล้วแปง ที่นั้นภายบนหื้อราบเพียงเรียงงาม แล้วจิ่งหื้อก่อเจดีย์หลัง ๑ สูง ๕ วา

ภายบนที่ฐูปนาธาตุพระพุทธเจ้าไว้นั้นเปนที่สักการบูชาแก่คนแลเทวดาทั้งหลาย ในปี่ลวงไก๊ ศักราชได้ ๗๓๓ ตัววันนั้น ตามตำนานก็ว่าธาตุพระพุทธเจ้า [redacted] องค์ ดวงถ้วน ๒ นี้ท้าวกือนาเอาไว้อุปัฏฐากก่อน เถิงปี่กาบใจ้ศักราชได้ ๗๔๖ ตัวเดือนวิสาขะเพ็งเมง วันศุกร ฤกษกรกฎ ๑๖ ตัว ชื่อวิสาขะในประจิกราษีจิ่งจุแล

อิติ วาสุเทวปพฺพตมหาธาตุฐปนานิทฺเทโส ปญฺจโม ปริจฺเฉโท

บริจเฉทอันถ้วน ๕ อันสำแดงยังธาตุฐูปนาในพาสุเทวบั้พพตแล้ว ด้วยประการดั่งนี้แล ฯ

แต่พระมังรายสร้างเวียงเชียงใหม่ในปี่รวายสัน ศักรา[redacted]ได้ ๓๕๘ ตัวนั้น มาตราบเถิงท้าวกือนา แลมหาสุมนเจ้าฐูปนาธาตุพร[redacted]พุทธเจ้าในพาสุเทวบั้พพต ในปี่ลวงไก๊ศกได้ ๗๘๘ ตัวนี้ได้ ๗๕ ปี่ มี ๕ เช่น พระยาคือว่า พระยามังรายเสวยเมืองเชียงใหม่ได้ ๒๘ ปี่จุติ ๑ ถัดนั้น หลานชื่อว่าท้าวแสนพูเสวยเมือง ๒๙ ปี่จุติ ๒ ถัดจากนั้นลูกชื่อว่า[redacted]้าวคำฟูเสวยเมือง ๘ ปี่ จุติ ๓ ถัดนั้นลูกชื่อท้าวผายูกินเมือง ๒๒ ปี่ จุติ ๔ ถัดนั้นลูกชื่อท้าวกือนาเสวยราชสมบัติเปนพระยาในปี่เมิงเม็ดศกได้ ๗๒๑ ตัวเถิงปี่ลวงไก๊ศกได้ ๗๓๓ ตัว ฐูปนาธาตุพระพุทธเจ้าในพาสุเทวบั้พพตที่นั้น เถิงปี่เมิงเม้าศกได้ ๗๔๙ ตัว จุติ ๕ ถัดนั้นลูกชื่อท้าวแสนเมืองมาเสวยราชสมบัติแทน ๑๕ ปี่ จุติ ๖ ถัดนั้นลูกท้าวสามพญาแทน ๒๒ ปี่ จุติ ๗ ถัดนั้นลูกชื่อติโลกราชแทน ๔๖ ปี่ จุติ ๘ ถัดนั้นหลานชื่อท้าวยอดเชียงรายแทน ๙ ปี่ จุติ ๙ ถัดนั้นลูกชื่อท้าวแก้วเสวยราชสมบัติแทน ๓ ปี่ จุติ ๑๐ ท้าวพระยาทั้งมวญอันเสวยราชสมบั[redacted] คือ

ราชสมบัติในนพบุรีศรีมหานครเมืองพิงเชียงใหม่ แรกแต่ท้าวกือนามา ตราบเถิงท้าวแก้ว ก็ย่อมเปนพระราชศรัทธาใส่ในพระมหาธาตุเจ้าสุเทพ และไหว้นบเคารพยำส์กการบูชาตามราชประเวณีมาซู่ตนบ่ขาดสายแล ถัดนั้นลูกท้าวแก้วชื่อท้าวอ้ายเสวยราชสมบัติเปนพระยาในปีดับเล้า ศกได้ ๘๘๗ ตัว ก็ประกอบด้วยพระราชศรัทธาใส่ยินดีในพระมหาธาตุเจ้ามากนัก จึ่งราธนามหาญาณมงคลโพธิเจ้าอยู่วัดอโสการามมาค้ำชูราชศรัทธา ภายในหื้อสร้างมหาเจดียหลังบัดนี้ ในปีเบิกเสร็จศก ๙๐๐ ตัว เดือนแปดออก ๑๓ ค่ำวัน ๕ ไทยรวายเสร็จยามกองงายแล้ว ลูกนาทีปายบาทน้ำ ฤกษ์กรกฎถ้วน ๑๒ ชื่ออุตตราผคุณแล มหาเจดียเจ้าธรณีแท่นหลวงกว้าง ๑๒ ศอกสูง ๔๔ ศอก ธรณีเปน ๔ แจ่ง รูปไหดอกบัวคำตั้ง ๔ แจ่ง แท่นหลวงบัวรเพ็ก ๔ เล็ด ตระบอบขว้ำหงายต้องดูกงู ๑ ชั้น แต่น่าแท่นหลวงเถิงปากแท่นแก้วปรัดโกษ ๑๒ เลียน มี ๕ ชั้น กลางขว้ำแท่นแก้วมีดูกชั้นเดียว แต่คอลอกเถิงยอดประกฎกวมศรในมี ๑๑ ดูก ท้าวอ้ายจึ่งปงราชทานกาญจนคำอันแดงแสงสุดไหสุวัณณการฤจนาแปงเปนดอกบัวคำ ประจิตรด้วยแก้วแล้วก็หื้อขึ้นใส่เปนยอดพระมหาธาตุเจดียเจ้า ได้วันฤกษ์กรกฎดีดีงามตามบริสุทธิยิ่ง จึ่งมีนานาพพผิเซงซ่าปรากฎแก่พรหมเทวดามนุษย์สัทธาพระมหาธาตุเจ้าพสุเทวมาตราบเถิงกาลบัดนี้ ถัดนั้นลูกท้าวอ้ายชื่อว่าท้าวชายได้เสวยราชสมบัติแทนในปีเบิกเสร็จ ศกได้ ๓๙๘ ตัว ก็มีราชศรัทธาใส่ในพระมหาธาตุเจ้ามากนัก จึ่งปงราชทานพันปายเจ็ด

ร้อยคำหื้อเปนค่าจังโกใส่มหาธาตุเจ้าแลเฮืองสามพันบี่ เปนค่าไม้สร้างพระมหาวิหารแล บี่กา เม้าศกได้ ๙๐๔ ตัว มหาญาณมงคลโพธิเจ้าค้ำชูราชศรัทธาภายใน สร้างพระวิหารหน้าหลังระเบียงแวดมหาธาตุเจ้าฮอดทั้ง ๔ ด้านฝาแล ด้วยวิตักกกรรมทั้งมวญ บี่เมิงเม็ดศกได้ ๙๐๙ ตัว มหาญาณมงคลโพธิเจ้าเปนประธานภายในสร้างขั้นไดหลวงก่อรูปนาคเนรมิตรหลังซ้ายขวาวันนั้นแล

เจติยชปนานิทฺเทโส ฉฏฺโฐ ปริจฺเฉโท บริจเฉทอันถ้วน ๖ อันลำแดงยังเจติยฐูปนาก็แล้วเท่านี้แล ฯ

มหาธาตุธรณีแลด้าน ๖ วา ๔ ด้านเปน ๒๔ วา ลำเลียงเหล็กแลด้าน ๗ วาอก ๔ ด้านเปน ๓๐ วา ลำเลียงด้านวันออก ๑๒๐ เล่ม ด้านใต้มี ๑๓๐ เล่ม ด้านวันตกมี ๑๓๓ เล่ม ด้านเหนือมี ๑๒๐ เล่ม ทั้งมวญมี ๕๐๓ เล่ม มีปราสาททั้ง ๔ แจ่ง ราวเทียนแลด้าน ๙ วา ๓ ศอกทั้ง ๔ ด้านมี ๓๙ วา ประทีปทองด้านวันออก ๒๘ วันตก ๒๗ ใต้ ๒๗ แจ่งทั้ง ๔ ก็ ๔ ดวง ทั้งมวญมีประทีปทอง ๑๑๕ ดวง คือคำทั้ง ๔ แจ่ง ๔ เล่ม พระวิหารหน้าหลัง ๗ แป ๒ ชายชดหน้าหลังแลชดแลห้องทั้งมวญเปน ๕ ห้อง ๒ หลัง ๑ ห้อง เรียบวันออกทั้ง ๒ ฝ่าย ๗ ห้อง ใต้ ๑๒ ห้อง วันตกทั้ง ๒ ฝ่าย ๗ ห้อง ทั้ง ๔ ด้านมี ๓๗ ห้อง ทั้งพระวิหารเปน ๔๗ ห้อง บริเวณก้ำในฝาแต่ฝาก้ำเหนือเถิงฝาก้ำใต้ ๑๙ วาอก แต่ฝาก้ำวันออกเถิงฝาก้ำวันตก ๒๓ วา นับแต่ไพด้วยตีนฝาก้ำในฝาทั้ง ๔ ด้านมี ๓๒ วา แต่ประตูบริเวณเถิงเทวดา ๒ ตนแล ๙ วา นาคยาว ๖๐ วา ขั้นไดมี ๑๗๓ ขั้น ลำเวียงไม้เมือวันตกวันออกได้ ๕๐ วา เมือใต้เมือเหนือมี ๕๐ วามีฉันนี้แล

ประการหนึ่ง ยังมีผู้หนึ่งชื่อมังคลลีลา มีศรัทธามาสร้างโรงอุโบสถาคารหลัง ๑ ยังดอยสุเทพนี้ ยังมีในคืนหนึ่ง เทวดาตนหนึ่งสังหรณ์ห้อมันหันนิมิตรฝัน ห้อมันมีใจชมชื่นยินดีมาว่าดังนี้ โรงอุโบสถาคารหลังท่านมาสร้างมาปกในที่นี้บ่เท่าแต่หลังนี้เนอ พระพุทธเจ้าทั้งหลายอันนิพพานไพแล้ว ย่อมมาตั้งอุโบสถถัดที่นี้ซู่องค์แลว่าอั้น มงคลลีลาพ้นอยากมาหันนิมิตรฝันแล้วฉันนั้น รุ่งเช้าจิ่งไพบอกแก่มหามงคลตราเจ้าไทย ๆ ได้ยินคำอันนั้นยินดี จิ่งห้อชาวเจ้าตนเต็มใจเอาราชครูเจ้าสวนดอกไม้เปนต้นมาปูกอุโบสถหลังนี้แล ในเมื่อพระอริยเมตไตรย์เจ้าบ่มีก็ยังจักได้ปูกอุโบสถกวมถัดที่นี้เล่าซแล เหตุดังอั้นสุเทพนี้ประเสริฐแล พระพุทธเจ้าอันเกิดมาในกัปอันนี้ ย่อมเสด็จมาสู่ดอยสุเทพนี้ซู่ตนซู่พระองค์แล ประการหนึ่งพระเมืองแก้วแต่งห้อชาวเจ้าไพเรียนหนังสือยังเมืองอางวะ แต่งราชทูตไพกับด้วยชาวเจ้าทั้งหลายหั้นแล เมื่อนั้นขุนอางวะถามว่าดังนี้ สูเจ้าทั้งหลายยังได้ไพไหว้มหาธาตุเจ้าดอยสุเทพบ่ว่าอั้น เมื่อนั้นอุปทูตราชทูตกล่าวว่าผู้ข้าทั้งหลายบ่ไพไหว้แลว่าอั้น ขุนอางวะว่าสูเจ้าทั้งหลายนี้บุญน้อยนอว่าอั้นเหตุใดแลว่าอั้นซะแท้แล ธาตุพระพุทธเจ้าทั้งมวญมีในที่ใด อันเทวดาบ่รักษานั้นจักไพรวมในเจดีย์ดอยสุเทพเจ้าหั้นก่อน ในเมื่อพ้นถ้วน ๕ บอรมวรแล้วดังอั้น จิ่งจักไปรวมกันในเค้าไม้มหาโพธิแล เหตุดังอั้นบุคคลผู้ใดได้ไพไหว้พระมหาธาตุเจ้าดอยสุเทพนั้น เปนดังได้ไหว้ตนพระพุทธเจ้าเมื่อยังธรมานดีหลีแล ประการหนึ่งเล่ายังมีสังฆราชาตน ๑ อยู่เมืองหงสาวดี ชาวเจ้าทั้งหลายทางเฮาก็ดีทางหงสาวดีก็ดี อันได้มาเชียงใหม่นี้ท่านย่อมถามว่าฉันนี้ สูเจ้าทั้งหลายยังไพไหว้มหาธาตุเจ้าสุเทพ

บอว่าอั้นชาวเจ้าอันฝูงได้ไพไหว้นั้นก็กล่าวว่า ผู้ข้าก็ได้ไพไหว้พระมหาธาตุเจ้าแลว่าอั้น ที่นั้นพระสังฆราชตนนั้นมีผ้าสังฆาฏิแลผ้าจีวรก็ดี ก็ย่อมเอาหื้อทานแก่ชาวเจ้าทั้งหลายฝูงนั้นชู่ตนแล้ว พระสังฆราชาจึ่งกล่าวแก่ชาวเจ้าทั้งหลายว่าดังนี้ บัดเดียวนี้ธาตุพระพุทธเจ้าจักไพรวมกันในเจติยเจ้าสุเทพนี้ชู่พระองค์แล้วแลว่าอั้น เหตุดังอั้นคนแลเทวดาทั้งหลายอันได้ไพไหว้พระมหาธาตุเจ้าแลกระทำสักการบูชาเสมอดังได้ไหว้พระพุทธเจ้าเมื่อยังธรมานนั้นดีหลีแล ยังมีผู้ ๑ ชื่อว่าหมื่นลามันบ่ห่อนได้ไหว้พระมหาธาตุเจ้าสุเทพสักเถื่อ มันได้ยินคำจาเหยื่องนี้แห่งชาวเจ้าทั้งหลายอันลุกหงสาวดีมาจานั้น มันลวดมีปีติโสมนัสยินดีมากนัก มันจึ่งถอดเอาคำข้อมือออกหื้อช่างคำตีเปนจั้งโกใส่พระมหาธาตุเจ้าสุเทพแล้ว มันจึ่งบอกคำอันชาวเจ้าหงสาจาเถิงพระมหาธาตุเจ้าสุเทพ ก็กล่าวสักเสริญยกยอว่าประเสริฐนักหื้อปรากฏแก่คนทั้งหลายวันนั้นแล เหตุดังอั้นบุคคลหญิงชายทั้งหลายฝูงใดได้ไพไหว้นบเคารพยำกระทำสักการบูชาด้วยมือสิบนิ้วก็ดี เครื่องกิริยามีต้นว่าเข้าตอกดอกไม้จันทน์มันคันธของหอมทั้งหลายก็ดีด้วยเงินแลคำเสื้อผ้าแก้วแหวนเข้าน้ำโภชนอาหารทั้งหลายก็ดี จงระนึกเถิงคุณพระพุทธเจ้าด้วยบทว่า โส ภควา อิติปิ สมฺมาสมฺพุทฺโธ นี้แล้วใส่ใจไพดังนี้เจ้า ๆ อย่าว่าจักได้ปากจากับด้วยผู้ใดผู้หนึ่งสักคนยามเมื่อผงประทักษิณนั้นเทือะ จักปราถนาเหยื่องใดก็สมฤทธิชู่ประการชะแล

อิติ พาสุเทวปพฺพตวชิรธาตุธปโน นิฏฺฐิโต กล่าวตำนานพระมหาธาตุเจ้าสุเทพเท่านี้ก่อนแล ฯ

ตำนานธรรมราชเกี่ยวด้วยเชียงใหม่

ศรีสวัสดิ์จักกล่าวโบราณตำนานธรรมราชอันจักเกิด เมื่อสัพพัญญูพระพุทธเจ้าเรายังธรมานสั่งสอนสัตตโลก จรเดินลำดับบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลาย มาฮอดดอยอัน ๑ ชื่อตักการบั๊พพต ไทยว่าดอยทักการ พระก็มาฮอดสวนแห่งชายเฒ่าแก่สองผัวเมีย ย่าสองเฒ่ามีศรัทธายินดีเอาแตง ๗ ลูกหื้อทานแก่พระพุทธเจ้า ว่าแตง ๗ ลูกนั้นบ่ปอดบ่บริสุทธิ์เหตุหนูกัดกินแลลูกแลหน่อย พระพุทธเจ้าก็รับเอาฉันแล้วพระพุทธเจ้าก็แย้มหัวน้อยหนึ่งหื้อปรากฏ มหาอานนท์เจ้าหันจิ่งถามว่าข้าแห่งพระพุทธเจ้าแย้มหัวเหตุใดซา พระพุทธเจ้าจิ่งกล่าวว่าดูกรอานนท์ชายเถ้าแก่ผู้นี้ได้หื้อทานแตงแก่ตถาคตฉันนี้ มหัลลกปุริสผู้นี้จักได้เปนพระยาธรรมตน ๑ ชื่อสุวัณณธรรมราช จักรักษาสาสนาตถาคตได้พันปีอันถ้วน ๓ ยังบ่พอพ้นอายุคนผู้หนึ่งปีนซะแล เท่าว่าชายผู้นี้ได้หื้อทานแตงบ่บริสุทธิ์ กับได้ย่ำเงาพระตถาคต จักได้เกิดในตระกูลต่ำอันยอมจิ่งจักได้เปนพระยาธรรมเมื่อถุนได้ชื่อว่าสุวัณณธรรมราชในฐานที่นั้นปีนซะแล เมื่อพระยาธรรมบ่เกิดเถื่อนั้นเหตุทั้งหลายจักเกิดมีมากนัก คืออุกกาบาตผีพุ่งใต้ปรากฏหันเปนดังดาวซิดไพในอากาศปีนซะแล ถัดนั้นชาวโกสัมพีแลทมิฬทั้งหลายกำจัดสาสนาตถาคตเสียก่อนเมื่ออั้นโกลาหลจักเกิดฆ่าพ้นกัน จักฆ่าท้าวพระยาเสียปีนซะแลเหตุดังอั้น บุคคลอันมีผญาอยู่อย่าประมาทเทื่อะถัดนั้นชาวโกสัมพีแลชาวทมิฬทั้งหลายจักกำจัดสาสนาตถาคตในเมืองหงสาวดี แล้วจักมาเถิงในตระกูลราชมเนต คือเมืองเชียงใหม่ปีนซะแลในกาลนั้นชีบาปกุหกทั้ง

หลายมาร่ายสอนกัมมัฏฐานภาวนาแก่คนทั้งหลายว่าบุคคลผู้นี้ได้เถิงฌาน มรรคผลว่าฉันนี้ปีนซะแล ถัดนั้นพุทธโกลาหลคือว่ารูปพระพุทธเจ้าเกิด ในที่นแลว่าอั้นปีนซะแล ถัดนั้นชาวโกสัมพีทั้งหลายแลชาวมัลลทั้งหลาย จักกำจัดสาสนาตถาคตในเมืองราชมเนต คือเมืองเชียงใหม่ถ้วน ๗ ทีปีน ซะแล ถัดนั้นชาวโยธิยาจักมากำจัดสาสนาตถาคตที่หนึ่ง เมืองอันนั้น หร่างจักสูญเสียปีนซะแล ถัดนั้นยักษ์ทั้งหลายได้สามพันจักมากำจัดคน บาปทั้งหลายตายเสี้ยงปีนซะแล ถัดนั้นพระยาอินทร์จักลงมาเป่าหอยสังข์ อันยาวได้ ๗ ศอก หื้อคนทั้งหลายได้ยินซู่แห่งบ่าวหื้อคนทั้งหลายมีศีล ๕ ศีล ๘ ซู่แห่งมีซะแล ถัดนั้นสุวัณณธรรมราชจักเกิดมาเปนพระยาธรรมราช ซะแล ยามนั้นสุปปพุทธ์เทวบุตร จักเอาลูกไม้โรทันติ มาหื้อคนทั้งหลาย กิน มีเนื้อตนงามเสมอกันปีนซะแล พระพุทธเจ้าท่านวยทวยเถ้าแก่ผู้นั้น หื้อปรากฏแก่มหาอานนท์เถรเจ้าฉันนี้แล ก็ไพสู่ที่อยู่แห่งพระวันนั้นแล ส่วนชายเถ้าแก่ผู้นั้นคันจุติตายก็ได้ไพเกิดในสวรรค์เทวโลกวันนั้นแล เมื่อ สาสนาพระพุทธเจ้าเรามาในเขตต์พันวัสสาถ้วน ๓ เทวบุตรตนนั้นจักลงมา เกิดในทัปปีสินครี อาศัยเชิงแม่น้ำอันหนึ่งชื่อสขรนที่พ่อแม่เปนทุกข์นัก หาสิ่งกินบ่ได้ คันกุมารผู้นั้นเกิดมาแม่ตายเสียเท่ายังพ่อสิ่งเดียวลวดหนีไป บวชแต่อายุ ๙ ปีครูก็บ่เมตตาอยู่ที่ใดก็บ่ได้ เถิงเมื่ออายุได้ ๒๓ บวชเปน ฤษีอยู่ มาเรียนศาสตรศิลป์ทั้งหลายมีองค์ศาสตรศิลป์เปนต้น เถิงอายุ ได้ ๕๕ ก็ได้เถิงราชภาวก็เปนพระยาธรรมแล เหตุทั้งหลายสิบประการ เกิดมีก่อน ธุมเกตุหมอก ๗ ที ไม้ต้นน้อยเปนดอกแมงกัดเข้าเสีย ก้อนหิน

บ่รู้ย้ายก็ย้ายเปน ขุนหาโบราณบ่ได้ ปถมราชรุ่งเรืองอากาศท้าวพระยามา แต่ทิศทั้ง ๔ ใส่ใจว่าสมบัติตนมารบกัน โจรภัยทุพภิกขภัยมากนัก บ่รู้ละอายในขุททา ขุททกสิกขาบทอันนั้น พระยา ๒ ตนรบกัน พระยาตน ๑ มีลายตีนจักร มีอิทธิฤทธิตน มีมือสั้นยาวกันมีลิ้นอันก่าน ขารบกันไพมาที่ใกล้กาญจนคีรีพระยาลายตีนจักรแพ้แล พระยาลิ้นก่านไพฮอดเมืองมันรี้พลทั้งหลายตายมากนัก เลือดก็ไหลเปนดังกระแสน้ำอันไหลนั้นแล พระยาลายตีนจักรปราบก่อนหาคนบาปบ่ได้แล แดนเขารบกันมาได้ ๔ ปีฮอดปียีนั้นเดือนเจ็ดวันพุฒ พระยาอินทร์มาบอกหื้อเปนโกลาหล ๑๕ วัน ก่อนนับแต่นั้นไพได้ ๗ วันเปนอันธการมืดบ่หันพระอาทิตย์ ในวันถ้วน ๘ นั้นพระยาอินทร์เป่าหอยสังข์ยาว ๗ ศอกเอาผู้มีบุญไปสู่ทุ่งย่าง ผีเสื้อแลผียักษ์ทั้งหลายได้พันปายเจ็ดร้อยมีมือถืออาวุธชู่คน พระยาอินทร์เอาช้างเผือกอุโบสถกับพระยาร้อยเอ็ดมาอภิเศกใกล้มหาโพธิต้น ๑ ใกลทุ่งย่าง ๓ พันวาเนรมิตรปราสาทคำแปดหมื่นสี่พันหลัง เอานางแก้วอุตตรกุรูมาเปนราชเทวีพระยาลายตีนจักรเปนทักขิณเสนา พระยาลิ้นก่านเปนทุติยเสนาปติมหาพุทธโฆสาเถรเจ้าเปนประธานแก่พระสงฆเจ้าทั้งหลาย จักเลิกสาสนาพระพุทธเจ้าบีนซะแล สุวัณณมันธาตุสาตรสเด็จเท่านี้แล ฯ ตามผืนลูกนี้ ธรรมราชจักเกิดในทุ่งย่างเมืองฝางพั้นแล ฯ

จุลศักราชได้ ๙๒๖ ในปีกาบสันเดือน ๙ เพ็ง พระยาอินทร์หื้อวิสุกัมมเทวบุตรลงมาเนรมิตรต้นตาลต้น ออกในเมืองอางวะในวัด พระยาธรรมราชยามเช้ายามเดียวนั้นสูงประมาณศอกคืบ เถิงยามกองงายสูง

ขึ้น ๘ ศอกใหญ่ ๘ ก้ายอดออกสูงได้ ๕ ศอก สูงเท่านั้นยอดก็บ่คลี่ ถึง
เดือน [illegible] ก็บ่คลี่ พระสงฆ์เจ้ามาพร้อมกันทั้งคนมากนัก จิ่งขึ้นคลี่ดูหัน
หนังสือซู่กับพระสงฆ์เจ้าพร้อมกันจิ่งตัดลงดูหันหนังสือซู่ภาษาแล เปน
หนังสือ โกสัมพีก็หื้อไพแก่โกสัมพี เปนหนังสือเมืองใดก็หื้อไพเมืองนั้นซู่
แห่งแล เปนหนังสือเมืองลานนาเชียงใหม่ก็หื้อเอามาทางย่องหุยแล เถิง
เดือน ๑๓ ดับเมื่อตุนเจ้าฟ้ารู้ หื้อเอาใบตาลนั้นคืนมา ลวดหื้อสังฆเจ้า
เขียนใส่บอกไม้ ไพซู่บ้านซู่เมือง ตามถ้อยคำอันพระยาอินทร์บอกพบนั้น
ซู่อันว่า ดูราหมู่คนทั้งหลายจุงจักจำคำอันนี้ ก็กล่าวเปนคาถาว่า อ อ
ดังว่าตูทั้งหลายอยู่ เมืองฟ้าจาตุมหาราชิกาตราบเถิงตุสิตา ได้ ยินภูมเทวดา
ส่งเสียงขึ้นมาด้วยคำว่า อยํ โลโก วินสฺสติ อิทํ สาสนํ หินํ อยํ ปาโป
อิทํ กมฺมํ กโรติ อยํ โลโก วินสฺสติ อยํ ราชา อสุกนาโม อสุเกน รญฺเญน
ยุทฺธํ กโรติ ดังนี้ใจ้ ๆ ซู่วันแล เทวดาทั้งหลายส่งเสียงสืบ ๆ กันขึ้นไพ
เถิงพรหมโลก แลเทวดาทั้งหลายน้อยใจมากนัก เหตุเทวโลกจักเปล่า
เสียแล ในปีกาบสันเดือนวิสาขะคือเดือน ๘ เพ็ง เทวดาทั้งหลายมี
อริยเมตไตรยเจ้าเปนประธาน มาไหว้พระเกสจุฬามณีเจดีย์ เจ้ากูอินทร์
เปนประธานแก่เทวดาทั้งหลาย ก็ไหว้อริยเมตไตยโพธิสัตวเจ้าว่าดังนี้ มาริส
ดูกรเจ้ากูตนหาทุกข์บ่ได้ ปางนี้เทวโลกจักเปล่าเสียแล้ว บัดนี้ท่านทั้งหลาย
ในมนุสสโลกโพ้นจักฆ่าฟันกันมากนัก ข้าบ่อาจจะลงไพสอนได้แลลงหา
ท้าวพระยาได้ซะแล จักหื้อตูข้าสอนคนทั้งหลายหื้อกระทำบุญด้วยชอบ
ธรรมแลหื้อพ้าเพ็งในสวรรค์เทวโลกดังฤๅใดซา อริยเมตไตยเจ้าว่า ดูกร

มฆวาพ เราทังหลายบ่อาจห้ามสังสัตว์ทั้งหลายได้แล เหตุสัตว์ทั้งหลายใจบาปมากนักแล บัดนี้สาสนาพระโคดมเจ้าหากตั้งไว้ในเมืองลังกานั้น แปรไพเรืองที่ใดนั้นซา กูอินทร์ก็กล่าวว่าสาสนาพระโคดมเจ้าไพเรืองในปิ้จจันตนวบุรีเชียงใหม่บัดนี้แล อริยเมตไตยเจ้ากล่าวว่า เทวโลกก็จักเปล่าเสียจากเทวดาใหม่มนุสสเมืองคนจักฉิบหายแล ดูกรมฆราชท่านจักลงบ่ได้จุงเขียนหนังสือไพไว้ในมนุสสโลกเมืองคนโพ้น เพื่อสั่งสอนฝูงคนตามอันควรเทื่อะ อริยเมตไตยเจ้ากล่าวเท่านั้นแล้วหื้อคาถาอันนี้เปนอักษร ๔ ตัวว่า อ อ อ อ ดังนี้แล้ว ก็เมือดุสสิดาสวรรค์เทวโลกแล ในเมื่ออริยเมตไตยเจ้าเมือแล้ว กูอินทร์จิ่งร่ำเพิงดูสัตว์ทั้งหลายใจบาปนักมีบาปได้กระทำแล้ว หันสัตว์ทั้งหลายตายไพไหม้ในนรกมากนัก หันท้าวพระยาเจ้าเสนาเจ้าหมื่นเจ้าพันบ่าวแก้วทุกคน กะทำบาปมีปาณาติบาตเปนต้น กะทำเบียพในสาสนามีต้นว่าสังฆเภทม้างสงฆ์ แลม้างสถูปรูปเจดีย์รูปพระเจ้าแลมหาโพธิผ้องกะทำอนันตริยกรรม มีต้นว่าฆ่าพ่อฆ่าแม่ฆ่าอรหันตาสมณพราหมณ์ต้นมีศีลฝูงนี้ ตายก็ได้ไพไหม้ในอวิจีนรกมากนัก ฝูงบ่ตายเทื่อะก็ฆ่าฟันกันมากนัก ในเมืองคนนี้คันได้กันแล้วจักพากันไพตกอวิจีนรกแลห่องสาสนาผ้องกะทำผิดมากนัก ครูตายก่อนอยู่ถ้าลูกศิษย์ลูกศิษย์ตายก่อนอยู่ถ้าครูที่ใกล้นรกก็มีแล พุทธสาสนาก็ถอยเถิยวลงแท้แล กูอินทร์บ่อาจจักลงห้ามได้แล นับแต่ปีนี้ไพได้ ๖๐ ปี คนทั้งหลายฝูงใจบาปจักเถิงบกบาง คนทั้งหลายในเมืองใหญ่เมืองน้อยยังหลออยู่แลน้อยแลน้อยซะแล เหตุดังอั้นสูทั้งหลายฝูงมีผญาอย่าได้ประมาท จุงเร่งกะทำบุญอย่าได้กะทำ

บาป บ่นานเท่าใดคนทั้งหลายจักโกลาฆ่าฟันกันมากนัก ตราบเถิงปีกาเป๋า กูอินทร์จักลงมาสอนได้ซะแล กูเท่าเตือนคนทั้งหลายฝูงใจบุญจุ่งเร่งกะทำบุญเทื่อะ พริกสํทึกมลํสมพริก ๆ พริกใครนมประหนมบัวรส พริกสมุทธโสมสาย ปถพุยา ธมุมราชา ภวิสสติ คาถาพระราชมอยไดแห่งชาวใต้ ปีมาอยู่หนองมวน ฯ

ศักราชได้ ๙๒๕ ตัว อาจรีย ๒๕ จำพวกจักมีด้วยลำดับกัน เพิงรู้ตามคาถานี้เปนมคธภาสาชาวลังกาแปงดังนี้ ยนิอารา อิสมิโยย ปวัติ อึกาเลสึกปภึรุปเมรเสมุมิ ปสินิชิ ภึ ปเทนิรุปภึ ทุปาสิ มนปุพุเพชีทึจ ดังนี้ แปลลวงได้ก็บ่ถูกแล ไว้ทสวิธตำนานนี้แลปีเบิกเส็ดศักราช ๙๒๐ พระยาไชยเสนตัดปีกัดไก๊ตั้งศักราชตัว ๑ ใหม่แล ปีเบิกเส็ดศักราช ๓๔๐ เดือนวิสาขะเพ็ง ไทยกดยี่เมงวันพุฒยามพาดสั่นเช้า พระพุทธเจ้าเกิด แล ปีเมิงเม้าศักราช ๓๖๙ เดือนวิสาขะเพ็งวันพุฒไทยกัดเม็ด พระเจ้าออกบวช ปีกาเล้าศักราช ๓๗๕ เดือนวิสาขะเพ็งวันพุฒไทยกาบสันพระเจ้าตรัสสัพพัญญูเปนพระ ปีเมิงไซ้ศักราช ๔๐๙ เดือนผัคคุณเพ็งวันอาทิตยไทยกัดไซ้พระเจ้านิพพาน เดือนอาสาฬหปถมสังคายนาอารหันตา ๕๐๐ ตน ปีรวายซง้าศักราช ๒๑๘ สาสนา ๑๐๐ วัสสา ทุติยสังคายนาอรหันตา ๗๐๐ ตน ปีกาบสันศักราช ๖๐๔ สาสนา ๑๘๘ วัสสาเดือนวิสาขเพ็งยามพาดสั่นเช้าพระยาธรรมาโสกเกิด ปีกาบซง้าศักราช ๖๓๖ สาสนา ๒๑๘ วัสสา เดือนวิสาขะเพ็งพระยาอโสกปราบชุมพูทวีป ตติยสังคายนาอรหันตาพันตนแล ปีเบิกยี่ศักราช ๘๐๓ สาสนา ๓๘๒ วัสสาพระยาตรีจักขุตัดปีกัดเม้า ตั้งศักราชใหม่ตัว ๑ ศาสนา ๓๘๓ วัสสาแล

เถิงปีกัดเล้าศักราช ๖๗ ตัวสาสนา ๕๕ วัสสา ติปีฎกพุทธวจนขึ้นไปตุถก พระยาวฏกเปนพระยาลังกา ปีระวายใจ้ศักราช ๑๑๗ สาสนา ๕๐๐ วัสสา พระยามิลินทรกับมหานาคเสนธรรมยุทธ ๆ ปีระวายสันศักราช ๓๑๗ สาสนา ๗๐๐ วัสสามาไลยวัตถุเกิดมีนั้น ฤษีสร้างเวียงหริภุญไชย ปีเบิกเส็ดศักราช ๘๐๐ ตัว สาสนา ๑๑๘๒ อนุรุทธธรรมราช ตัดเถิงปีกัดไก๊ตั้งศักราช ๑ ตัว สาสนา ๑๑๘๓ พระยาลาวจงเกิดโอปาบั้ตติดอยทุ่ง ปีรวายใจ๊ศักราช ๕๑๓ สาสนา ๑๗๐๐ พุทธโฆสาไพลังกา ปีกัดไก๊ศักราช ๖๐๑ สาสนา ๑๗๑๓ วัสสามังรายเกิดเมืองเงินยาง อายุ ๘๐ ปีปีเต่าสี ศักราช ๖๕๕ มังรายสร้างเวียงเชียงใหม่ ปีดับไก๊ศักราช ๘๗๗ สาสนา ๒๐๕๙ มังทราเกิด ปีเบิกซง้าศักราช ๙๒๐ สาสนา ๒๑๐๒ วัสสาเสียเวียงหัวที่ ปีดับเป๊าศักราช ๙๒๗ สาสนา ๒๑๐๙ วัสสาเสียเวียงถ้วน ๒ ปีเบิกสีศักราช ๙๓๐ สาสนา ๒๑๑๒ เสียโยธิยาถ้วน ๒ ปีเบิกยี่ ศักราช ๙๔๐ สาสนา ๒๑๒๒ มหาเทวีจุติ ปีกัดเม้าศักราช ๑๔๑ สาสนา ๒๑๒๓ อัสสามังซอมากินเมืองเชียงใหม่ ปีกดสีศักราช ๙๔๒ สาสนา ๒๑๒๔ ตักแตนตกเมืองเชียงใหม่ ปีเต่าซง้าศักราช ๙๔๔ สาสนา ๒๑๒๖ พระยาแสนพาชาวเชียงใหม่เมืออยู่หงสา ปีเบิกเส็ดศักราช ๙๖๐ สาสนา ๒๑๔๒ สุวัณณมันธาตุราชตัด เถิงปีกดใจ๊ศักราชตั้งใหม่ ๑ ตัว สาสนา ๒๑๔๓ แต่นั้นไพได้ ๑๕๘ ปี เถิงปีรวายสี สาสนา ๓๐๐๐ วัสสาแล ปีเบิกซง้าศักราช ๙๖๐ สาสนา ๓๐๐๒ ทสมุทธเลเลยธรรมราชได้พระยาบั้สเสนเปนพระยาธรรมตัด เถิงปีกัดเม็ดศักราชตั้งใหม่ ๑ ตัว สาสนา ๓๐๐๓ วัสสาแล แต่นั้นไปได้ ๙๓๙ ปี สาสนา ๓๙๕๒ ปีเบิกเส็ดศักราช

๙๓๙ สาสนา ๓๙๕๓ วัสสา ฆรามาสิ้ธรรมราชตัด เถิงปีกัดไก๊ตั้งศักราช ใหม่ตัว ๑ สาสนา ๓๙๕๕ วัสสาแล ปีรวายสี้ศักราช ๘๕๘ สาสนา ๕๘๐๐ ตโยภอุปฺปชนฺติ ปีเมิงไก๊ศักราช ๘๘๙ สาสนา ๕๙๓๑ ช้างม้าตายมากนัก ปีเบิกไจ๊ศักราช ๙๙๐ สาสนา ๕๙๓๒ หาคนตัดบ่ได้แล ปีรวายไจ๊ศักราช ๑๐๕๘ สาสนาเท่านี้แท้แล สาสนา ๒๐๐๐ วัสสามีอักขร ๕ ตัวชื่อว่า วิสิสุสทาเปนยุคมีดังนี้ แลวิสุทธยุคยังมีอรหันตาขีณาสวอันประกอบด้วยเตวิชชา สพาภิญญาพันหัวที่มีดังนี้แล สมาธิยุคยังมีอรหันตาอันเปนสุกขวิปัสสกแลพันถ้วน ๒ แลสีลยุคชาวเจ้าแลคนคฤหัษฐ์เทียรย่อมขนขวายรักษาศีลบ่ขาด แลพันถ้วน ๓ แลสุตตยุคชาวเจ้าแลอุบาสกทั้งหลายเทียรย่อมขนขวายสูตเรียน พันถ้วน ๔ แลทานยุคชาวเจ้าบ่ตามวินัยสิกขาบทพระเจ้า เทียรย่อมหื้อไปบอกแก่อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายหื้อได้ศีลแลทานแลไพบูชาแต่ได้แต่เหนื้อ แลมีในเถรคาถาแลทานยุคชาวเจ้า เมื่อพระเจ้ายังธรมานมาเมตตาสัตว์เมืองเชียงรายมาบิณฑบาตฮอดข้าตั้งเซาพระยาดอยแชกเต้า ขาทั้ง ๒ ผัวเมียเอาเข้านึ่งกับหมากม่วงมาใส่บาตพระเจ้า ๆ ก็รับเอาฉันแล้ว ขาหันก็ยินดีจิ่งตั้งคำปราถนาว่า ด้วยเดชบุญเผื่อข้าได้หื้อทานนี้ ขอหื้อข้าได้เกิดเปนพระยาในบ้านในเมืองตูนี้แล พระเจ้ารำเพิงดูหันบุญสมภารมันยังจักเปนในเมื่อภัททกัปอันนี้ มีประมาณว่าได้ ๓๗ ที่ดีหลีดาย พระเจ้าจิ่งว่าคันมึงตายก็จักได้ไปเกิดในเทวโลกก่อน คันจุติจากเทวโลกจักได้มาเกิดเอาปฏิสนธิโอปาบัตติในเค้าไม้ทัน เมื่อสาสนากูตถาคตในพันถ้วน ๓ มีในปีกัดไก๊ศักราชได้ ๘๐๐ ตัว

จักปรากฏได้ชื่อว่าลาวจง จะเปนพระยาในเมืองเงินยาง มีลูกผู้ ๑ ชื่อว่าลาวพงกินเมืองสืบกันไพได้ชาวลาวลำดับชื่อฉันนี้ ลาวเส้า ลาวพ่อ ลาวจ่อ ลาวเส้า ลาวพรหม ลาวกับ ลาวกื้น ลาวเกี๋ยง ลาวทิ้ง ลาวขา ลาวตาว ลาวส้ม ลาวเจื๋อง ลาวส่าว ลาวเงิน ลาวคิม ลาวขุนพาน ลาวขุนเมง โอปปาติกมันได้เปนพระยา ในที่ชาวลาวมีประมาณ ๗ ที่ จักได้เปนมังราย ที่ล้ำลาวขุนเมงในระหว่างชาวลาวนี้ได้ ๓๐๐ ปีจิ่งเปนมังราย มาเถิงท้าวซายตายได้ ๒๕๕ ปี แต่ท้าวซายบ่เม้า แต่ปีกาเม้าไพเถิงปีเต่าเส็ด ได้ยี่สิบปีแล

เขตต์วัดและที่กัลปนา

จุลศักราชได้ ๑๑๖๒ ตัว ปีวอกสนำกัมโพชฌพิไสยไทยภาสาว่าปีกดสันเดือนผคคุณออก ๙ ค่ำเม็งวันศุกร ไทยกาบซง้าแสนไชตุมธาตุขาสุเทพได้เมือลายแต้มเขียนเอาน้ำหนังดินบั๊กช่องล่องน้ำห้วยดอยอันเปนที่พุทธสันตกท้าวพระยามหากษัตริย์สืบสืบมาแต่ก่อน กับด้วยนายขนานนันทอันเปนหลานแห่งพระยาเซาผู้เถ้าว่าเขตรวัดหนวันออกเอาลอง ๕ เปนแดน ล่องไพบ้านป่าแดงไพหน้าวัดป่าซางสันดอยงามหัวสันงัวเถ้า ไปแผ้วห้วยซายไพกิ่วดอยเหล็กลงไพแผ้วแม่น้ำเหียะ วัดห้วยส่วนพิกขึ้นไพผาล้ำเวียงลงไพผากันงัวเถ้า อันเลิกเปนรูอยู่เหนือพงยังนั้นไพเอาน้ำแม่ท่าช้างเปนแดน ขึ้นไพแผ้วสันดอยสบแม่พานหน้าวัดเมืองหระนั้น เปนแดนน้ำไหลลงไพ ทางวันตกเปนเขตรเมืองน้ำไหลลงไพทางแม่พานเปนเขตรวัด

ไปตามฉันนั้น ไพแผ้วกิ่วดอยแดนไต่สันไพแผ้วกิ่ว แม่ปิ๋วทางเหนือ เอาดอง ๕ ขึ้นไพแจ่งหนองใหม่ ตัดไปสบแม่ละงองตัดไพหาสันเหมือง หัวท่งช้างเคียนนั้นแล้ว ไต่ทางนั้นไพแผ้วสันแม่ชรวย ขึ้นไพตามสันนั้นเรียราย ไพแผ้วกิ่วแม่ปิ๋วขุนแม่ในนั้นแล น้ำไหลไพทางเหนือ เปนที่เหมืองน้ำไหลไพทางใต้เปนที่วัดแล ก้อนหินหลักพันเช่น เจ้าองคำกินเมืองได้หยาดน้ำหมายทานไว้ตราบเมี้ยร ๕๐๐๐ วัสสาแล้ว เหตุพระยาเส้าพระยาวัดวาคำกับด้วยกัน ถวดซ้ำทานเปนเขตรวัดเขตรเมืองไว้ มีฉันนี้แล ฯ

จุลศักราชได้ ๑๑๙๐ ตัวเวอกสนำกัม โพชฌพิไสยในคิมหันตฤดูอมาวะสีวิสาขะมาสภูมวารไถง ไทยภาสาว่าปีเปิกใจ้เดือนแปดแรม ๑๕ ค่ำ พร่ำว่าได้วันอังคารไทยกัดไซ้ ได้นักขัตตฤกษ์ตัวถ้วน ๓ ชื่อกิตติกา เทวตาปรากฏในประสภ ปถวีราษีฤกษ์กึ่งงามยามกี่เต็มวันเมงกี่หมดไส วันไทยกี่หมดปอดเปนสุภวารยอดวันดี เหตุนั้นหมายมีพระองค์ตนเปนเจ้า ปิ่นเหง้ามหาอิสสราธิปเบิงในรตนติงสาอภินวปุริศรีคุรุรัฏฐพระนครเชียงใหม่ราชธานีทีนเปนเค้า เจ้ามหาอุปราชาเปนประธาน แลเจ้าพระยาราชวงศ์แลสิ่งสาคราชบุตร แล ๓๒ ขุนพร้อมเหนือสนามเจ้าซู่ตน จึ่งจะพร้อมกับด้วยกันทานยังเขตรน้ำหนังดินแถบใหม่ ที่เขตรหือเปนเขตรวัด ที่เขตรเมืองหือเปนเขตรเมือง มีฉันนี้แจ้งจิง แท้ดีหลีแล จุลศักราชได้ ๑๑๘๗ ตัวปีดับเล้า เดือนเก้าออก ๑๐ ค่ำ พร่ำว่าได้วันพฤหัสดี ได้ราธนาเจ้าอารักษ์สังขารลงมาขูณาว่า ด้วยที่แดนดินที่พงยังมะแลผาปน หากเปนที่เราเจ้าองคำทานล่าม เขาได้อับหือเจ้าหน่อเมือง เจ้าราชวงศ์ได้เอาใจใส่หือระวังรักษาได้หมายไว้ มีฉันนี้แจ้งจิงแล ฯ
